



Języki obce

nie tylko w szkole!

Mateusz Wit Jeżowski

Słownictwo i gramatykę języka obcego poznajemy podczas zajęć w szkole, jednak sprawne posługiwanie się nim wymaga sporo praktyki. Edukacja pozaformalna stwarza ku temu doskonałe możliwości.

Podstaw języka młodzież uczy się zazwyczaj w szkole. Uczniowie poznają zasady gramatyki, uczą się słownictwa, odgrywają między sobą scenki imitujące życie codzienne. Mimo to wielu z nich, kupując bilet do paryskiego metra, nie wie, czy poprosić o *billet* czy o *ticket*, a pytając o drogę na Trafalgar Square, niektórzy uczniowie nie są w stanie wykrztusić z siebie więcej niż *excuse me*. Dzieje się tak dlatego, że brakuje im praktyki w posługiwaniu się językiem obcym, a rozmowa po angielsku czy francusku z nauczycielem albo z kolegami z klasy nijak się ma do tego, jak języka używają autochtoni. Wymiany szkolne (np. w ramach programu Comenius) sprzyjają co prawda nawiązywaniu kontaktów z młodzieżą z innych krajów i umożliwiają kontakt z językiem, nie należy jednak zapominać, że języka obcego uczyć się możemy także w ramach edukacji pozaformalnej, czyli opierającej się na dobrowolnym udziale i przebiegającej w czasie wolnym.

Jednym z narzędzi wspierających edukację pozaformalną jest kończący się z rokiem 2013 program Komisji Europejskiej „Młodzież w działaniu” (w perspektywie budżetowej 2014-2020 młodzi ludzie będą mogli korzystać z programu Erasmus+),

który pozwalał uzyskać dofinansowanie na realizację projektu o właściwie dowolnej tematyce. Dzięki niemu młodzi ludzie w wieku 13-30 lat mogli realizować swoje pasje, rozwijać umiejętności i zdobywać nowe doświadczenia w czasie wolnym od nauki. Wiele projektów realizowanych w ramach programu „Młodzież w działaniu” miało międzynarodowy charakter (wymiany młodzieży, Wolontariat Europejski). Projekty przygotowywane były w całości przez młodzież – od fazy pomysłu, poprzez złożenie wniosku, na rozliczeniu finansowym kończąc.

Międzynarodowe badanie efektów programu „Młodzież w działaniu” (RAY – *Research-based Analysis of the Youth in Action Programme*), prowadzone w 16 krajach od 2010 r. pozwala na sprawdzenie, czego i w jakich okolicznościach młodzi ludzie uczyli się poprzez udział w takich projektach. Z badania wynika, że uczestnictwo w nich pozytywnie wpływało na rozwój kompetencji kluczowych¹, w szczególnym

1 Kompetencje kluczowe opisane są w *Europejskich Ramach Odniesienia* i obejmują: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresję kulturalną.

zaś stopniu rozwijana była umiejętność porozumiewania się w językach obcych. Aż 85 proc. ankietowanych twierdzi, że dzięki uczestnictwu w projekcie w ramach programu „Młodzież w działaniu” potrafi lepiej komunikować się w języku obcym (Jeżowski, Urbaś 2013:30). Czy zatem edukacja pozaformalna szczególnie sprzyja rzetelnej nauce języka obcego? Kiedy konkretnie zachodzi proces uczenia się i czy jest bardziej (lub mniej) efektywny niż nauka w szkole? Wreszcie: czy edukacja pozaformalna jest bardziej skuteczna od formalnej, gdy chodzi o naukę języków obcych?

Zgodnie z modelem poznawczym opisanym przez Kraigera (1993:311), na efektywny proces uczenia się składają się trzy czynniki: wiedza, umiejętności i postawy (innymi słowy: to, co wiemy; to, co możemy z tą wiedzą zrobić; i to, jacy jesteśmy i jakie mamy podejście do dwóch poprzednich czynników). Wiedza to zakres wiadomości, które każdy uczący się posiada i potrafi odtworzyć. Może ona obejmować na przykład zasób słownictwa języka obcego czy znajomość jego reguł gramatycznych. Umiejętności, z uwagi na swój praktyczny charakter, obejmują wszystko to, co uczący się jest w stanie zrobić dzięki posiadanej wiedzy. Wymagają one praktyki oraz, do pewnego stopnia, automatyzmu, co oznacza, że uczący się może wykonywać dane czynności bez zastanawiania się nad ich poszczególnymi etapami (np. umiejętność porozumiewania się w języku obcym – zazwyczaj nie zastanawiamy się nad tym, jakiego czasu czy trybu użyć – po prostu go automatycznie używamy). Postawy z kolei określają podejście uczącego się do danego tematu, są ściśle związane z jego motywacją oraz autoewaluacją i autopercepcją. Odnoszą się do tego, jacy jesteśmy – spokojni czy impulsywni, pracowici czy leniwi. W przypadku nauki języków obcych te trzy czynniki nie są zhierarchizowane, lecz równorzędne i często niezależne od siebie. Możemy przecież znać setki angielskich słówek i zasady gramatyki (wiedza), lecz nie umieć porozumiewać się płynnie po angielsku z powodu braku praktyki (umiejętność). Z drugiej strony, możemy mówić świetnie po francusku (umiejętność), lecz nie umieć wytłumaczyć zasad francuskiej zgodności czasów czy mowy zależnej (wiedza), co często można obserwować u rodzimych użytkowników języka.

Skuteczność edukacji pozaformalnej

Edukacja pozaformalna daje niepowtarzalną możliwość połączenia wiedzy nabytej w szkole z praktyką, czyli tego, co w trójkącie wiedza-umiejętności-postawy wydaje się

Edukacja pozaformalna z definicji przeznaczona jest dla każdego. Opiera się bowiem na dobrowolnym udziale i – co ważne – aby zacząć z niej korzystać, nie trzeba spełniać żadnych formalnych kryteriów. Dobrowolny udział sprawia, że w ramach edukacji pozaformalnej młodzi ludzie zajmują się tym, co ich naprawdę pasjonuje, a to z kolei wpływa na ich motywację.

najtrudniejsze. Edukacja taka stwarza warunki do nauki poprzez praktykę (*learning by doing*) i dostosowuje się do indywidualnych stylów uczenia się, a jej skuteczność ma cztery podstawowe przyczyny.

Po pierwsze, edukacja pozaformalna z definicji przeznaczona jest dla każdego. Opiera się bowiem na dobrowolnym udziale i – co ważne – aby zacząć z niej korzystać, nie trzeba spełniać żadnych formalnych kryteriów. Na przykład: zgodnie z *Przewodnikiem po programie „Młodzież w działaniu”*, program ten promuje mobilność w obrębie UE i poza jej granicami, edukację pozaformalną, dialog międzykulturowy, możliwości zatrudnienia, a także sprzyja integracji wszystkich młodych ludzi, niezależnie od ich wykształcenia, środowiska społecznego i kulturowego. Dobrowolny udział sprawia, że w ramach edukacji pozaformalnej młodzi ludzie zajmują się tym, co ich naprawdę pasjonuje, a to z kolei wpływa na ich motywację. Na przykład biorąc udział w badaniu RAY polska grupa fanów gier RPG realizowała projekt wymiany młodzieży z grupą zagraniczną. Językiem projektu był angielski. Obydwie grupy, aby skutecznie porozumiewać się na tematy ich interesujące, musiały włożyć sporo pracy

w doskonalenie swojego słownictwa związanego właśnie z RPG. Robili to z własnej woli, nie dla stopni czy rodziców, i nikt nie sprawdzał poziomu ich wiedzy z angielskiego. Mieli motywację do nauki, gdyż jeśli opanowaliby słownictwo w stopniu niedostatecznym, nie mogliby w pełni uczestniczyć w projekcie, który ich pasjonował.

Po drugie, edukacja pozaformalna stwarza warunki do luźnych, nieformalnych rozmów czy spotkań pomiędzy uczestnikami (bardzo często z grup międzynarodowych), co także niesie za sobą walory edukacyjne, a rzadko ma miejsce w szkole. Wymiany młodzieży czy Wolontariat Europejski w programie „Młodzież w działaniu” niejako wymuszały na uczestnikach posługiwanie się językiem obcym także w czasie wolnym od działań projektowych. Wspólne posiłki, spacer po mieście czy zwiedzanie zabytków sprawiały, że młodzi ludzie nabywali swobodę wypowiedzi, poszerzali swoje słownictwo i uczyli się, jak sobie radzić, gdy nie są w stanie przekazać swoich myśli czy opinii. Potwierdzają to wyniki badań: młodzi ludzie biorący udział w projektach programu „Młodzież w działaniu” deklarowali, że języka obcego najlepiej uczyli się właśnie podczas nieformalnych spotkań z innymi uczestnikami projektu (Jeżowski, Urbaś 2013:34).

Po trzecie, edukacja pozaformalna daje możliwość przetestowania w bezpiecznym środowisku tego, czego się nauczyliśmy wcześniej, czyli przekucia wiedzy na umiejętności. Przełamanie bariery wstydu jest bardzo ważne w nauce języków obcych. W edukacji pozaformalnej, opartej na zasadzie wzajemnego uczenia się, nikt nie ocenia jej uczestników. Każdy z nich porozumiewa się tak, jak umie, ważne jest, aby przekazać wiadomość czy myśl. Ci, którzy posługują się językiem obcym bardziej swobodnie, pomagają tym, którzy radzą sobie gorzej, przez co ci ostatni mogą się uczyć i nie obawiać się, że ich niewiedza czy brak umiejętności zostaną ocenione negatywnie. Dlatego edukacja pozaformalna to doskonałe pole do prób dla osób nieśmiałych, które w grupie rówieśniczej, bez obecności nauczyciela, bez kartkówki i testów, mogą w bezpiecznych warunkach podjąć próbę przełamania swej nieśmiałości związanej z mówieniem w języku obcym. Edukacja pozaformalna nie opiera się na schemacie uczeń–mistrz, przez co jest bardziej egalitarna, a jej uczestnicy uczą się od siebie nawzajem.

Po czwarte, nauka języków obcych w edukacji pozaformalnej to nie tylko rozwijanie kompetencji językowych.

To także budowanie pewności siebie. Aż 82,5 proc. uczestników programu „Młodzież w działaniu” deklaruje, że po uczestnictwie w projekcie pewniej się czuje, poruszając się na własną rękę za granicą (Jeżowski 2012:29).

Sprawne porozumiewanie się w języku obcym to umiejętność, którą można osiągnąć tylko dzięki praktyce, popartej oczywiście solidną i ugruntowaną wiedzą. Edukacja pozaformalna stwarza możliwości do praktycznego przetestowania i rozwinięcia wiedzy zdobytej w szkole. Ponadto ma bardzo pozytywny wpływ na motywację – młodzi ludzie uczą się dlatego, że chcą, a nie dlatego, że muszą. Dodatkowym motywatorem jest to, że ich wiedza nie jest poddawana formalnej ocenie. Wreszcie, uczestnicy projektów edukacji pozaformalnej uczą się od siebie nawzajem, widząc przy tym, że wszyscy popełniają błędy, także ich rówieśnicy. Mogą odnieść swoje umiejętności do ich poziomu i często stwierdzają, że w porównaniu z innymi mówią całkiem niezłe w języku obcym.

Jednak aby rozwijać umiejętności w praktyce, potrzeba solidnych podstaw opartych na wiedzy i systematycznej pracy. Można zatem stwierdzić, że w dziedzinie nauki języków obcych edukacja pozaformalna uzupełnia edukację formalną. Wiedzę nabytą w szkole możemy bowiem wypróbować, doskonalić i rozwijać w bezstresowych warunkach właśnie w edukacji pozaformalnej. Daje ona konkretne umiejętności, lecz nie może istnieć bez teoretycznych podstaw, które zapewnia edukacja formalna.

Bibliografia

- Jeżowski, M. (2012) *Analiza badawcza programu „Młodzież w działaniu” (RAY)*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Jeżowski, M., Urbaś, S. (2013) *Analiza badawcza programu „Młodzież w działaniu” (RAY), Raport ze specjalnego badania*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Kraiger, K., Ford, J., Salas, E. (1993). Application of Cognitive, Skill-based, and Affective Theories of Learning Outcomes to New Methods of Training Evaluation W: *Journal of Applied Psychology*, nr 78, 311-328.

Mateusz Wit Jeżowski

Starszy specjalista ds. badań i analiz w programie „Młodzież w działaniu”. Odpowiedzialny za analizę badawczą programu „Młodzież w działaniu” (RAY) oraz szereg projektów badawczych i analitycznych w Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji. Absolwent Instytutu Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego i Interdyscyplinarnych Studiów Europejskich w College of Europe.